

РОЗДІЛ 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 339

Бабанська О.В.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано особливості формування моделі транскордонного співробітництва, визначена її структура, проаналізовані складові моделі. Розглянуто моделі управління транскордонним співробітництвом регіону з урахуванням досвіду транскордонного співробітництва в Європі.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, глобалізація, регіоналізація, модель транскордонного співробітництва, управління моделлю транскордонного співробітництва.

Постановка проблеми. Транскордонне співробітництво відображає суперечливе переплетіння двох тенденцій в розвитку міжнародних економічних відносин. Саме вони великою мірою визначають вектор їх розвитку в найближчі десятиріччя. З одного боку, продовжують посилюватися глобалізаційні процеси, які охопили практично всі країни світу, і які усе більше розмивають національні економічні кордони. З іншого боку, спостерігається тенденція до активної регіоналізації міжнародних економічних відносин, імпульс якій у сучасних умовах надає розвиток глобалізації. За таких обставин транскордонне співробітництво стає ефективним засобом вирішення протиріччя між глобалізацією та регіоналізацією. Підтвердженням цього є успішна реалізація багатьох сотень різноманітних проектів транскордонного співробітництва не лише в Європі, а по всьому світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням теоретичних засад транскордонного співробітництва із розглядом механізму формування моделі транскордонного співробітництва займалися українські та зарубіжні вчені, такі як Т. Денисова, О. Канищенко, В. Кравченко, Х. Макиндер, А. Старостіна, І. Устіч, Т. Циганкова, А. Чаленко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах посилення процесів глобалізації та інтеграції, а також економічної нестабільності необхідність формування ефективної моделі транскордонного співробітництва визначили напрям подальшого дослідження.

Мета статті. Головною метою статті є аналіз механізму формування моделі транскордонного співробітництва в умовах загострення світової конкурентної боротьби та її реалізація з урахуванням досвіду європейських моделей транскордонного співробітництва.

Викладення основного матеріалу. Сучасні економічні процеси супроводжуються інтенсивним розвитком регіональних інтеграційних процесів. Економічне інтегрування найбільш динамічно розгорталося в Європі, в Північній Америці, а також у деяких інших регіонах світу. Водночас, воно виступає потужною силою розвитку регіональної та світової економіки, оскільки дозволяє повною мірою реалізувати як традиційний, вже сформований потенціал співробітництва, так і новий, синергетичний, який в кінцевому підсумку формується в результаті об'єднання зусиль партнерів. Найбільш повно такого роду потенціал

здатен розкритися при взаємодії країн із спільним культурно-історичним надбанням (країн в цілому, або їх окремих регіонів) [1, с. 221].

Логіка розгортання потенціалів транскордонного співробітництва проходить такі етапи. На першому етапі формування транскордонного співробітництва задіюються можливості сторін-партнерів, як в горизонтальній площині, – тобто зв'язки між суміжними територіями (горизонтальний потенціал), так і в вертикальній, тобто зв'язки між громадянами, територіальними громадами і органами влади кожної країни (вертикальний потенціал). В подальшому, реалізовані проекти транскордонного співробітництва дають змогу задіяти синергетичний потенціал, зміст якого складають багаточисельні зв'язки між всіма учасниками всіх рівнів і всіх партнерів. Синергетичний потенціал вдалося створити в ході реалізації низки проектів по розвитку інноваційного бізнесу в прикордонних територіях декількох країн Європи. Саме таким чином в рамках спільної прикордонної території Данії та Швеції, яка має назву Ерезенд (Cresund) розвивається транскордонний інноваційний кластер Medicon Valley, мета якого, за словами його ініціаторів, стати фармацевтичною Меккою в Євросоюзі [2].

Ступінь відкритості територіальних угруповань залежить від ступеню розвитку тих чи тих суміжних територій (додати інші фактори – політичні, географічні тощо). В умовах високого рівня розвитку транскордонного співробітництва в його найбільш розвинутих формах – євро регіонів, промислових і інноваційних кластерів тощо, розвивається тенденція до більшої відкритості транскордонних суб'єктів з іншими учасниками міжнародного співробітництва. Наприклад, в діяльності транскордонного інноваційного кластеру Medicon Valley, про який йшлося вище, в 2010 р. приймали участь 550 компаній, з яких лише 170 мали місцеву реєстрацію [3].

В умовах недостатнього розвитку транскордонних територій на перших етапах формування співробітництва переважає тенденція до регіоналізації, що забезпечує їхню стійкість і захист від негативних наслідків глобалізації. До таких територій відносяться, наприклад, прикордонні території на заході України, соціально-економічне становище яких є суттєво гіршим у порівнянні із становищем прикордонних регіонів країн-сусідів. Так, наприклад, ВВП на душу населення в Закарпатській області України складав у 2009 р. 892,1 євро [4, с.14], в той час, як в таких при-

кордонних областях Угорщини, як Саблоч-Сатмар-Берег і Боршод-Абуай-Земплен 4966,13 євро і 5622,1 євро, відповідно [5, с. 53]. За таких умов, влада України, маючи на меті перспективний вступ до ЄС, цілком обґрунтовано взяла курс на встановлення та розвиток транскордонного співробітництва на засадах посиленого розвитку прикордонних регіонів України.

В економічній практиці, як свідчить закордонний досвід, процеси транскордонного співробітництва, розвиваючись під дією об'єктивних чинників, еволюціонують від простих до більш складних форм. Разом з тим, в ряді країн Східної Європи, особливо на кордонах з пострадянськими країнами транскордонне співробітництво не набуло достатнього розвитку і високої ефективності.

Для ефективного управління транскордонним співробітництвом необхідно чітко розуміти суть формування і функціонування цього процесу.

Модель формування процесу транскордонного співробітництва передбачає послідовне здійснення цього процесу, який включає в себе наступні етапи: 1) визначення соціально-економічних інтересів суб'єктів транскордонного співробітництва та сфери їх розбіжності; 2) діагностика спільних проблем та можливостей суб'єктів транскордонного співробітництва; 3) визначення цілей співробітництва; 4) оцінка загального і часткових потенціалів транскордонних територій (природно-ресурсного, інвестиційного, економічного, трудового, науково-технічного). Визначення сильних і слабких сторін; 5) вибір елементів механізму функціонування транскордонного співробітництва; 6) розробка конкретних проектів та програм транскордонного співробітництва.

На всіх цих етапах здійснюються управління ризиками формування транскордонного співробітництва та його маркетинговим забезпеченням.

Модель формування транскордонного співробітництва також потрібно розглядати й з позиції аналізу її структури. Складовими моделі формування процесу транскордонного співробітництва, згідно з методологією функціонального моделювання IDEFO, є вхід процесу, вихід процесу, механізм процесу та управління процесом [6].

На «вході» моделі знаходяться такі дії, які виконують суб'єкти транскордонного співробітництва:

- а) визначення соціально-економічних інтересів суб'єктів транскордонного співробітництва та сфери їх розбіжності;
- б) діагностика спільних проблем та можливостей суб'єктів транскордонного співробітництва;
- в) оцінка загального і часткових потенціалів транскордонних територій (природно-ресурсного, інвестиційного, економічного, трудового, науково-технічного); визначення сильних і слабких сторін;
- г) визначення пріоритетних напрямків і стратегій співробітництва.

До «механізму» відноситься вибір конкретних елементів механізму функціонування транскордонного співробітництва.

«Управління» моделлю складається із організаційних дій по формуванню команди експертів та управління, які безпосередньо задіяні в реалізації всіх її етапів. Особлива увага при цьому приділяється маркетинговому забезпеченню та управлінню ризиками.

На «виході» моделі знаходяться конкретні проекти та програми транскордонного співробітництва, які розробляються сторонами-партнерами транскордонного співробітництва.

Слід зазначити, що на даний час фахівцями напрацьовано низку теоретико-методичних підходів до аналізу процесів становлення та функціонування процесів транскордонного співробітництва. Всі їх, на нашу думку, можна класифікувати таким чином, виходячи з природи предмета дослідження: а) комплексно-методологічні; б) політико-соціологічні; в) економіко-географічні; г) політико-економічні.

Яскравим представником комплексно-методологічно підходу в вивченні транскордонної взаємодії є Ронджин Гуо, який в своїх працях не лише намагається дослідити чисельні сторони транскордонної взаємодії (історичні, політичні, культурні економічні тощо), але й пропонує спеціальну методологію для проведення такого роду аналізу. Зокрема, виходячи з критеріїв інституціональної зрілості відносин між учасниками транскордонної співпраці, пропонується вирізнати п'ять моделей її розвитку, кожна з яких характеризується особливостями врахування інтересів суб'єктів та цілями співробітництва.

Перша модель, – одноосібного управління процесами транскордонного співробітництва, притаманна таким взаємовідносинам між партнерами, коли лише один з них управляє бізнес-процесами, а інші лише отримують відповідну частку доходів. Друга модель – паралельного розвитку – є типовою для тих ситуацій, за яких всі партнери приймають участь в бізнес-процесах. Третя модель передбачає створення окремої, юридично незалежної особи, яка б і займалась реалізацією проекту транскордонного співробітництва, тому її можна назвати моделлю спільного підприємництва. Четверта модель отримала назву спільно владної відповідальності, оскільки транскордонний проект реалізується під наглядом (з обох сторін) влади найвищого, державного рівня. Нарешті, в деяких випадках доцільно застосовувати п'яту модель, яка отримала назву трастової, оскільки формально прикордонні країни передають право управляти своїми ресурсами при реалізації спільного проекту третій стороні.

Представники політико-соціологічного підходу до дослідження процесів становлення транскордонного співробітництва концентруються на його політичних та соціологічних сторонах. В її межах доцільно розрізнати геополітичний та соціологічний аспекти. В першому випадку, вчені розглядають політику держави з позиції впливу на неї територіальних параметрів, а отже і стану кордонів. Одні із найбільш впливових геополітичних шкіл, – американська та британська, акцентують увагу на таких чинниках політики держав, як протистояння сил Суші та Моря, які, в кінцевому підсумку і визначають вектори їх територіального розширення [7]. Згідно такого критерію, існує основа для довготривалого конфлікту інтересів між країнами, які належать до цих двох полюсів. В Європі інтереси морської цивілізації уособлює собою Великобританія, а сухопутної – Німеччина та Росія. Інші країни займають проміжне становище. За таких умов розвиток проектів європейського транскордонного співробітництва, який відбувається під впливом двох полюсів, відбувається достатньо суперечливо, в залежності від балансу сил Моря та Суші. Тому, при розробці проектів транскордонного співробітництва, їх ініціатори мають обов'язково враховувати цю обставину.

Прихильники соціологічного підходу орієнтуються на використання результатів соціологічних досліджень інтересів громадян, які мешкають на

територіях, що мають спільний кордон при конструюванні напрямів розвитку транскордонного співробітництва. Так, за результатами соціологічних досліджень громадської думки в 4-х країнах (Польща, Словаччина, Угорщина і Україна), які стосувалися актуальних питань у взаємовідносинах мешканців цих країн, вдалося виявити сфери співпадіння і розбіжності інтересів, та запропонувати шляхи їх вирішення. Зокрема, дуже гостро постали такі проблеми, як низька пропускна здатність прикордонних пунктів та складнощі в отриманні віз, що вкрай негативно впливає на таку форму транскордонного співробітництва, як прикордонна торгівля [8].

Висновки таких досліджень були враховані при підготовці в подальшому конкретних проектів транскордонного співробітництва.

Представники економіко-географічного підходу до формування процесу транскордонного співробітництва досліджують його з точки зору порівняльного аналізу соціально-економічного розвитку прикордонних територій, на базі чого робляться висновки про співпадіння або розбіжності інтересів громадян, підприємств і органів влади. З цією метою використовується такий інструмент аналізу, як соціально-економічні градієнти, – «індекси, які відбивають співвідношення двох аналогічних показників, економічного, соціального і екологічного стану по обидві сторони кордону і характеризують їх динаміку, які дорівнюють відношенню (частці від ділення) показників першої країни і другої» [9]. Так, використання градієнтного аналізу дозволяє не лише виявити наочну асиметрію в розвитку прикордонних територій, але й визначити її причини, і, як результат, запропонувати такі спільні проекти, які б дозволили зменшити розбіжність в показниках соціально-економічного розвитку країн-партнерів. Саме з таких позицій були визначені напрями транскордонного співробітництва північно-східних областей України, для реалізації яких і був створений євро регіон «Дніпро» [10-11].

Для підвищення ефективності функціонування транскордонного співробітництва українськими, угорськими, польськими і румунськими фахівцями на базі політико-економічного підходу створена система індексації та моніторингу індексації транскордонного співробітництва [12]. В її основу покладено концепції синтетичного 10-бального індексу транскордонного співробітництва, який інтегрує в собі часткові індекси за такими напрямками аналізу ситуації: географічні, природно-кліматичні; демографічні; історичні, політичні та духовні чинники; конфліктногенні: ризики і загрози; інфраструктурні та організаційні; контакти між людьми та інституційне партнерство; соціально-економічний потенціал і конкурентоспроможність регіону; криміногенні явища і боротьба з ними; стан та охорона навколишнього середовища [13].

Визначення соціально-економічних інтересів суб'єктів ТКС передбачає складну діагностику їх виявлення і оцінки. Формально інформація про соціально-економічні інтереси місцевих і територіальних органів влади та територіальних громад зафіксована в програмах і планах їх розвитку. Шляхом вивчення та співставлення цих документів можна визначити та співставити їх інтереси.

Для того, щоб оцінити необхідні витрати на реалізацію цілей транскордонного співробітництва, необхідно здійснити глибоку оцінку загального і часткових потенціалів транскордонних територій.

Оцінка потенціалів має проводитись на основі експертної оцінки перспектив, витрат, та ефективності їх спільного користування. При цьому, деякі види потенціалів мають бути оцінені за допомогою конкретних фінансових показників, деякі за допомогою методів експертного шкалювання і підсумком даного аналізу є складання карти сильних та слабких сторін потенціалів транскордонних територій та оцінкою їх синергетичного ефекту.

Оцінка потенціалу транскордонних територій передбачає послідовну оцінку часткових потенціалів, виявлення їх сильних та слабких сторін та можливих синергетичних ефектів.

Весь процес формування транскордонного співробітництва має супроводжуватись маркетинговими механізмами забезпечення даного процесу.

Іманентною частиною управління процесом формування транскордонного співробітництва є запровадження сучасних форм і методів управління ризиками, які його супроводжують. Слід зазначити, що багаторічна практика реалізації проектів транскордонного співробітництва в європейських та інших країнах світу, свідчить про те, що процеси управління ризиками не лишаються поза увагою його суб'єктів. З цією метою в ході виконання та по завершенню кожного проекту незалежними організаціями-аудиторами здійснюються оцінка того, наскільки успішним є виконання проекту та які проблеми заважають його ефективній реалізації. Наприклад, організація INTERACT, яка крім таких робіт займається і іншою консалтинговою діяльністю по проектах європейського співробітництва, протягом 2007-2013 рр. мала в своєму розпорядженні бюджет в 40 млн. євро [14].

У своїй діяльності ці організації спираються на вимоги законодавства Європейського Союзу, зокрема, Постанова Європейської Ради 1083/2006 (статті 47-49) прямо вимагає проведення оцінки успішності проекту з метою ефективного контролю за витрачанням ресурсів європейської спільноти [15].

Проте, безпосередньо питанням управління ризиками транскордонного співробітництва в нормативних документах ЄС наразі приділяється недостатньо уваги. Таким чином, доцільно використовувати усталені, апробовані практикою підходи в сфері ризик-менеджменту.

На даний час існує низка стандартів з управління ризиками, які підготовлені авторитетними міжнародними та національними організаціями. Найбільш розповсюдженими та загально визнаними, є стандарт ISO 31000 «Загальні настанови щодо принципів та втілення ризик-менеджменту» [16] та стандарт, розроблений Федерацією Європейських Асоціацій Ризик Менеджерів («FERMA») [17].

В стандарті ISO 31000 використовуються наступні визначення ризиків та ризик-менеджменту: ризик – це «результат впливу невизначеності на цілі», а ризик-менеджмент – це «скоординована діяльність щодо управління організацією відносно ризиків». Спираючись на ці визначення, ми можемо казати про ризики процесу формування транскордонного співробітництва в тому випадку, коли на досягнення цілей кожного з його етапів впливають певні події або обставини, які мають імовірнісний характер. Наприклад, беручи до уваги цілі 1-го етапу, а саме, – визначення соціально-економічних інтересів суб'єктів транскордонного співробітництва та сфери їх розбіжності, можемо наступним чином сформулювати його ризики в загальному вигляді: не визначення соці-

ально-економічних інтересів суб'єктів транскордонного співробітництва в результаті можливого впливу імовірностних чинників. Більш конкретний розгляд ризиків дозволяє провести їх класифікацію в залежності від того які цілі поставлені на кожному з етапів і які чинники невизначеності можуть на них вплинути.

Згідно стандарту ISO 31000, діяльність по управлінню ризиками на кожному з етапів процесу формування транскордонного співробітництва має полягати в наступних діях.

1. Установлення контексту діяльності, в межах якої виникають ризики (перш за все – цілей діяльності).

2. Виявлення ризиків та їх опис.

3. Оцінка ризиків з позиції їх ймовірності і величини наслідків.

4. Ранжування ризиків і відбір тих з них, до яких будуть застосовуватися проактивні методи управління.

5. Вибір для кожного з ризиків методів управління ним та їх застосування.

6. Оцінка ефективності управління ризиками.

Управління ризиками процесу формування транскордонного співробітництва спирається на низку засадничих принципів.

Перший важливий принцип випливає із дії закону конкурентної боротьби, який на сучасному етапі розвитку капіталістичної формації, вимагає від урядів країн-сусідів створення сприятливих умов не лише для своїх, але й для фірм і мешканців сусідніх країн. Лише за таких умов національна економіка здатна зберегти свої конкурентні позиції на світовому ринку. Тому, управління ризиками стає обов'язковим елементом будь-якої діяльності, в тому числі і в сфері транскордонного співробітництва.

Другим методологічним принципом є дотримання правила, згідно якого про ризики можливо говорити лише тоді, коли організація визначила цілі своєї діяльності [18, с. 43]. В іншому випадку, коли цілі відсутні, встановлення ризиків є неможливим, оскільки відсутній результат впливу невизначеності, а саме – недосягнення запланованих цілей.

Третій принцип полягає в тому, що виявляти потрібно лише ті чинники ризику (події або обставини), які здатні вплинути на досягнення цілей, що їх ставлять перед собою учасники процесу транскордонного співробітництва.

Висновки. Транскордонне співробітництво відіграє важливу роль в процесі інтеграції країни в глобальний економічний простір. Для України транскордонне співробітництво є суттєвим чинником для розвитку регіонів, формування стабільних економічних зв'язків між територіями, налагодженням співпраці, поглибленням науково-технічних, соціальних, культурних, зв'язків між суб'єктами прикордонних територій.

Формування ефективної моделі транскордонного співробітництва залежить від аналізу потенціалів учасників, необхідного маркетингового забезпечення та управління ризиками. Процес формування моделі транскордонного співробітництва проходить послідовні етапи, на кожному з яких визначаються пріоритетні напрямки для вирішення поставлених завдань.

Участь регіонів України в системі міжнародного транскордонного співробітництва сприятиме економічному зростанню, залученню іноземних інвестицій, активізації інноваційної діяльності та ефективному використанню потенціалів прикордонних територій.

Список літератури:

1. Устич І. Моніторинг синергетичних аспектів реальності у процесі формування моделі інноваційного розвитку транскордонних регіонів / І. Устич // Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. – Ужгород, ЗакДУ, 2011. – Вип. 4. – 317 с.
2. Sang-Chul Park. Innovation policy and strategic value for building a cross-border cluster in Denmark and Sweden // AI & Soc. – 2014. – Vol. 29, Issue 3. – Pp. 363-375.
3. MVA (2006) Medicon Valley Annual Report 2005. Lund and Copenhagen: Medicon Valley Academy.
4. Овсяніков О. Наративний аналіз особливого індексу «Економічне співробітництво прикордонних регіонів Закарпатської області» / О. Овсяніков // Організація системи транскордонного співробітництва: концепція та її пілотна імплементація. – Ужгород : Інститут транскордонного співробітництва, 2012. – 120 с.
5. Болгарка Б. Наративний аналіз особливого індексу «Економічне співробітництво» / Б. Болгарка // Організація системи транскордонного співробітництва: концепція та її пілотна імплементація. – Ужгород : Інститут транскордонного співробітництва, 2012. – 120 с.
6. Основні поняття IDEFO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/qm/qm014.html>
7. Макиндер Х. Географическая ось истории / Х. Макиндер // Полис. – 1995. – № 4. – С. 162-169.
8. Токар, П. Нові реалії сучасних кордонів: соціолого-політологічний аналіз : монографія / П. Токар. – Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2008. – 320 с.
9. Денисова Т. Г. Трансграничные градиенты запада Алтайского края России и востока Павлодарской области Казахстана / Т. Г. Денисова // Ползуновский вестник. – 2011. – № 4/2. – С. 76-78.
10. Kolosov V. A. Structural features of the economy and gradients of socioeconomic development of the border regions of Belarus, Russia, and Ukraine / V. A. Kolosov, M. V. Zotova, A.B. Sebentsov // Regional Research of Russia. – 2014. – Vol. 4, № 4. – С. 286-300.
11. Голиков, А. П. Украинско-российский еврорегион «Слобожанщина» как форма межрегиональной интеграции // А. П. Голиков, П. А. Черномаз // Евразийская экономическая интеграция. – 2014. – № 2(23). – С. 85-98.
12. Оптимізація системи транскордонного співробітництва: концепція та її пілотна імплементація. – Ужгород, 2012. – 120 с.
13. Посібник із індексації та моніторингу транскордонного співробітництва. – Ужгород, 2012. – 80 с.
14. About INTERACT. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.interact-eu.net/about_us/about_interact/22/2911
15. Council Regulation (EC) No 1083/2006 of 11 July 2006 laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.latlit.eu/uploaded_files/Regulations/CR_1083_2006_of_11_July_2006.pdf
16. ISO 31000:2009 Risk management – Principles and guidelines. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iso.org/iso/ru/catalogue_detail?csnumber=43170
17. Стандарт FERMA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ferma.eu/app/uploads/2011/11/a-risk-management-standard-russian-version.pdf>
18. Кравченко, В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика : навч. посіб. / В. А. Кравченко, А. О. Старостіна. – К. : Кондор; ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2004. – 200 с.

Бабанская О.В.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

ФОРМИРОВАНИЕ МОДЕЛИ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Резюме

В статье проанализированы особенности формирования модели трансграничного сотрудничества, определена ее структура, проанализированы составляющие модели. Рассмотрены модели управления трансграничным сотрудничеством региона с учетом опыта трансграничного сотрудничества в Европе.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, глобализация, регионализация, модель трансграничного сотрудничества, управление моделью трансграничного сотрудничества.

Babanska O.V.

Odessa I.I. Mechnikov National University

FORMATION OF CROSS-BORDER COOPERATION MODEL IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Summary

The article deals with the peculiarities of the cross-border cooperation model development. The structure of the model has been defined and its components have been analyzed. The models of managing the regional cross-border cooperation on the basis of cross-border cooperation experience in Europe have been considered.

Keywords: cross-border cooperation, globalization, regionalization, cross-border cooperation model, cross-border cooperation model management.

УДК 35.072
Б 77

**Бойко Є. О.
Таран А. А.**

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

УДОСКОНАЛЕННЯ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНУ

Досліджено основні теоретичні питання формування інституціонального середовища. Розглянуто методи державного регулювання інституціонального середовища регіону, проблеми інституціонального характеру, які знижують ефективність державної політики. Запропоновано впровадити низку заходів, що сприятимуть створенню інституціонального середовища регіону.

Ключові слова: державне регулювання, інституціональне середовище регіону, інституціоналізм, інститути, державна регіональна політика.

Постановка проблеми. Інституційний розвиток регіонів один із основних чинників, який визначає рівень розвитку ринкових відносин, конкурентні позиції регіонів, гарантує їх економічну безпеку. В економіці нашої країни сформовано структуру даного середовища за допомогою певних законів та постанов. Як показує досвід, усі ці дії не є досить ефективними та не дали достатніх результатів в покращенні економічного та соціального стану регіонів. Гостро стоїть проблема подолання соціальної нерівності та корупції. Тому для вдалого вирішення цих питань необхідно сформулювати чіткі механізми державного регулювання інституціонального середовища регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо державного регулювання інституціонального середовища вивчає чимало вчених, як вітчизняних так і зарубіжних. Початок вивчення інституційної теорії поклали такі відомі науковці, як Д. Норт [3], У. Мітчелл [9], Т. Веблен [1] та ін. Значним внеском у вивчення питань формування інституціонального середовища в перехідний період стали праці вітчизняних дослідників: О. Алімова [4], В. Гееця [2], С. Кірдіної [5], І. Ман-

цурова [8], А. Олейник [12], О. Черевка [15], С. Романюка [13] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак у працях перерахованих вище вчених не простежується чітко сформоване комплексне дослідження інституціональних реформ на регіональному рівні. Недостатньо досліджено питання впливу державних органів на інституціональне середовище регіону, саме тому виникає необхідність у додатковому дослідженні цього питання. Вагома практична значущість цієї проблеми для держави та недостатність розробок наукових механізмів державного регулювання інституціональним середовищем регіону підтверджують актуальність теми дослідження.

Мета статті. Метою статті є дослідження основних проблем та шляхів удосконалення механізмів державного регулювання інституціонального середовища регіону.

Виклад основного матеріалу. Термін «інституціоналізм» (англ. institutionalism від лат. institutio – образ дії, звичай, напрям, вказівка) вперше використав американський економіст У. Гамільтон. Беручи участь у зборах Американ-